

Om Michael Beheim,
og hans Reise til Danmark og Norge
Aar 1450.

(Meddeelt af C. Molbeck.)

Michael Beheim (eller Behaim, Beham — et Tilnavn, som hans Farfaders Fader, Konrad Pilsner, først havde faaet efter sit Fædreland) var en Bøverson, født den 27de Sept. 1416 i Sülzbach ved Weinsberg, i det nuværende Kongerige Würtemberg. I sin Ungdom var han af Faderen bestemt til dennes Haandværk og oplært dert; men da han tidlig fik Smag paa Rimekonsten og Krigshaandværket, opgav han en Syssel, der lidet passede for hans Sind, og gik i sit 23de Aar (1439) i Krigstjeneste hos Ridder Konrad af Weinsberg, efter hvis Død (1448) han tog Tjeneste hos Markgreve Albrecht af Brandenburg, den danske Dronning Dorotheas Farbroder. Denne Fyrste havde i Sept. 1449 begyndt en Feide med Rigsstaden Rothenburg ved Tauber; og i denne blev Michael Beheim fangen af Borgerne, af hvis Uvillie han maatte taale endeel Forsmædelsler. („Die Rothenburger Hunde hatten mich an der Tauber gefangen, und viele Schmach mit mir begangen.“)

Ried af det uhyggelige barbariske Feidelsø, der herskede under den uafslædige Strid i Tydskland imellem Fyrster, Adels, Stæder og Almue, tog Michael Beheim i Foraaret 1450 Orlov hos sin Herre, begav sig paa en Reise til Coln, Westphalen og Nedersaxen, og lovede sig selv, at han ikke vilde

vende tilbage før hans Herre havde faaet Ende paa sine Fejder. I Nedersæren hørte han med stor Berømmelse den unge Kong Christian af Danmark omtales, og fik derover Lyft at fortsætte Reisen videre til dette Land. Selv fortæller han herom omtrent med disse Ord: „Dort (i Særen) hört ich mit einstimmigen Lobe einen Fürsten nennen, Herrn Christian, den König der Dänen. Mir ward gar viel gesagt, von seiner Großmuth, seinem Ruhm und Lichtigkeit, trotz seiner Jugend. Ich wollt es selbst versuchen, ob dem so wäre, und nahm meinen Weg gegen Lübeck.“

Herfra gif han til Skibs „over Østersøens dybe Bover“ til Kiøbenhavn, „des Dänenlandes Hauptstadt“; men fandt ikke Kongen, som var reist til Kroningen i Norge. „Den ædle Dronning“ (Dorothea) tog naadigt imod ham, og spurgte strax: „Hvorledes lever min Fader og Moder? Hvorledes min Farbroder, Markgreve Albrecht, Eders Herre?“ — „Bed Guds Naade“, svarede Behem, „leve de alle i god Besserd.“ Da spurgte Dronningen meget efter Nytt fra hendes Fædreland, og endelig viste hun ham et Fartoi (man veed, at Kiøbenhavns gamle Stet laae paa en Helm ved Havnen) og sagde: „I seer der et seilklart Skib: det skal fare vidt over Havet til min Herre. I kan nu selle op til ham, og besee vort Rige, at I kan vide at fortælle noget derom, naar I kommer hjem til Franken.“ — Dronningen lod ham paa det bedste anbefale til Skibshovedsmanden, og efter tre Dage lettedes Anker, Skibet stod ud ad Nordsøen til („das Westermeer“, hedder dette Hav ogsaa den Tid hos Behaim) og skøndt det vel omtrent har været i Junii Maaned, at denne Seereise foregik, indtraf en Storm underveis, i hvis Beskrivelse Behem, der til ædvanlig Brug skriver rimet Hverdagsprosa, gaaer mere over i Digtersproget og i en poetisk Tone, hvilket heller ikke saa siældent hændes ham, naar Leiligheden gives. Han taler om alt det

Gruelige, der viste sig omkring ham, om Elementernes Rase, de „taarnhøie Hvalfiske, der brusede omkring Skibet“, og dettes voldsomme Syngen imellem himmelhøie Volger. Søsygen, hvoraf han i syv Dage led, næsten uden at kunne nyde nogen Næring, beskriver han ogsaa ret livseligt, og forsikrer: at havde han eiet 1000 Mark, gierne havde han strax givet dem, for at komme levende i Land.

Uf højere historisk Interesse er Martin Behems Beskrivelse over det store Krigsskib, som han foer med, og dets Udrustning. Det trodsede ikke allene Storm og Volger; men ogsaa Sørovere, som de modte undervejs, vovede ikke at binde an med det. „Sandelig, det havde været lettere, at indtage en fast Borg. Der var ogsaa Mængde af Kaasbuer og dygtige Skytter, og ved sexhundrede (?) Mandes Besætning, baade Skytter og Vaabensvende.“ „Saaledes“, bliver han ved, „kom jeg da til Norge; men aldrig i mit Liv saae jeg et fælere, vildere, mere forunderligt Land. Intet uden Klippevægge saavidt Diet kunde naae; Bierge og Dale af stille Steenmure, og midt imellem dem det brusende Hav. Man gruer blot ved at løfte Blikket saa høit i Veivet; og hvor man seer ud over Landet, møder Diet Intet uden selsomt dannede Fielde. Hele Landet deler sig i Hav og i Bierge; imellem begge er der saare knap Vej til at ride. Vil Een glæste den Anden, saa maa han lade sig fore paa en Vaad, imellem Skærene. Dog er der Færdsel og Handel nok med Landets Varer og dyrebart Kiøbmandsgods, i det vidtstrakte Land, hvis Ende op imod Nord Ingen kiender.“ Nu beskriver han Nordlandenes lange, lyse Sommerdage uden Nat, næsten i ni Uger; og de ligesaalange Vinternætter, da man midt om Dagen knap kan see at færdes paa Gaden. „Det kan man nok kalde et hæsligt Land“, siger han; „men fattigt kan det ikke kaldes. Der er nok af Sølvs og Guld; men ondt om Vijn og Brød.

Der findes mangen Gen, der sit hele Liv iglennem aldrig smagte Frugt, Druesaft eller Brød. Kiød og Fisk derimod gives der i umaadelig Mængde; Smør og Fedt saameget man vil have. Det er da Folkenes Føde, og Mælk deres Drik.*

I Landet, fortæller han videre, finder man Christne og Hedninge iblandt hverandre; og vilde Lapper boe i Skovene, langt borte fra andre Mennesker. Disse fange og skyde Skovens vilde Dyr, fortære Kiødet, og med Huderne løbe de ned til Stranden for at sælge dem til Kiøbmændene. Men da de ere meget frygtsomme, og troe, at man vil fange dem, lægge de Huderne nær ved Strandbredden. Her bringe da Kiøbmændene alle Slags Gods og Varer, som Lapperne fattes, indtil disse synes, at Værdien af deres Huder er opveiet; thi Penge vil Ingen af dem tage imod; men hvad de ønske sig, er Kiøbmændene vel bekiendt. Hvis de ikke finde Tilbudet antageligt, da løbe de med deres Huder tilbage til Skovene. Paa den Maade kjober man de bedste Foderstind til Kiortler, Kapper og Chorkaaber af de vilde Lapper. Men i en anden Orken, og i et særskilt Landstrøg, boer et Folk kaldet Skrælinger, som kun er af tre Qvarteers Høide. („Drei Spannen hoch.“) Disse leve i Huler, som de selv grave sig; og hvor smaa de ere, saa ere de dog frække og stridbare. Af Læder og Veg gjøre de sig Fartøier, og seile paa dem uden al Frygt, endog dybt under Vandet. De spise kun det frisk slagtede raae Kiød, eller Fisk, og drikke Blod dertil.*

Ganske nær til Norges Rige stoder Russernes Land; men om dette veed Martin Behem intet at fortælle; thi hans Reise førte ham ikke længere end til Trondhjem. Der fandt han Kongen, omgivet af Prunk og Herlighed. „Henved 600 Wille, foier han til, havde jeg redet efter ham.“ Man seer let, hvor svag B.'s geographiske Kundskab til Norge har

været. Formodentlig har han, i Følge dette Sted, reist til Hest fra Bergen til Trondhjem.)

Alt hvad berømmeligt han havde hørt om den unge Konge, fandt han Bekræftelse paa. Han modtog ham meget naadigt, gav ham Haanden, og spurgte een Gang efter den anden: „hvordan det stod til i Franken, og hvorledes det gik min Herre? — „Als ich ihn gute Nachricht gab, da ward sein Herz erfreut; fürwahr! ich sahe nie ein fröhlichem Fürsten! Er dankte Gott gar innig. Nie noch, so lang ich lebe, ward ich freundlicher behandelt — wie vom König selbst, so vom Hofgesinde.“

Christian I. vilde ikke slippe Martin, og beholdt ham siden hos sig i sit eget Skib; skiondt der var flere andre skionne Skibe seilede op med i Kongens Følge — „denn an Deutschen, wie Dänen, war eine große Zahl der kühnsten Männer mit ihm auf dieser Fahrt.“ Da nu Kongen omsider havde endt sin Forretning, og modtaget Norges Krone og Rige, (29. Juli 1450) gif hele Flaaden under Seil til Bergen. Forfatteren beskriver denne Stads livfulde Handelsbevægelse, og den Mængde af Europas kostbare Kjøbmandsvare, som her fandtes til Salg, og som Normændene bytte sig til for deres Stokfisk. (S. ovenfor S 130). Kongen vilde fra Bergen ikke mere gaac til Skibs; men vilde gjøre den øvrige Hienreise til Hest. Da bad Martin Behaim, at Kongen vilde lade ham blive paa sit Skib, fordi han dengang ikke kunde ride for hans Fodders Skyld. — „Da sprach er: „Gerne, das mag geschehen!“ und befahl einen Ritter: „Führ ihn zu Schiffe, und heiß ihn gütlich thun!“

Dermed drog Kongen sin Vei fra Bergen til Hest, og Mart. Behaim gif ombord paa Skibet; men hans Skiebne var ikke bedre end paa Dpreisen: „Aldrig har jeg for udstaaet saadan Nød, som her; thi neppe vare vi i rum Se, forend

„Veiret fra Syd og Ost reiste sig til en Storm, hvis Ege man i Mandsminde ikke havde oplevet. Den begyndte om Natten og rasede mod Skibet med taarnhøje Bølger, som reent skulde det, saa at vi alle meente, det var ude med os. Da begyndte Enhver ombord at anraabe Gud; een lovede sig til Rom; en anden til St. Jacob; nogle til Christi Blod. Da hjalp den gode Gud os, og Stormen lagde sig en Time før Middag. Havde den været længere, sikkerlig vare vi da drevne saa langt af Led, at vi knap i et Aar havde fundet hjem igien. Allerede nu havde den kastet os saa langt tilbage paa Havet, at Ingen vidste hvor vi seiede, om langt fra Landet, eller nær; og Skovfugle (die Walbvögelein¹⁾) faldt ganske udmattede ned paa vort Skib, at vi kunde fange dem med Hænderne. Derpaa blev Veiret igien saa stille, at vi ikke kom af Stedet, til endelig en Nordvestvind blæste op, og bragte os nærmere Land. Da raabte de muntert til mig: „Staae nu op, Michael Beheim! nu kan vi see Danmark!“ Men jeg havde igjen været meget syg, og havde ligget vel ti Dage til Sengs i en Cahytte; og neppe var jeg nogentid kommen til Helbred igien, havde jeg ikke havt saa god Pleie. Saa hjalp da Gud os, at vi omsider lykkelig naaede Landet.“

Da Mart. Beheim saaledes kom tilbage til Kiøbenhavn, ventede her velkomne Tidender paa de Søfarende: Dronningen havde skienket Riget og sin Egtcherre en Thronarving. Sytten Dage efter kom Kongen hjem til Lands, holdig glædet over Sonnens Fødsel og med ham glædede sig hele Folket. Alle prisede Gud med een Røst, fordi der endelig var født en Konge i Landet selv, hvilket i hundrede Aar ikke var skeet. Kongen kaldte et stort Hof sammen til Prindsens Daab, og ved den Fest var jeg endnu tilstede.“

Nu fik M. Beheim at vide, at Striden imellem Hertug Albrecht og de tydske Stæder var bilagt; og da bad han Kong Christian om Forlov, at reise tilbage til Tydskland. „Da begavede han mig rigeligt med kongelig Skienk, saa at jeg vil

¹⁾ Formodentlig dog ikke andet end Søfugle, som Forf., ulienkt med Havet, har antaget for Landfugle.

prise ham med Tak saa længe jeg lever, og lod mig drage hjem til Franken, til min Herre."

Hermed slutte de Optegnelser om Danmark og Norge, som Martin Beheim (der ellers hist og her i sine Rimmværker kun tilfældigvis nævner noget om sine egne Hændelser) har meddeelt i et særskilt Stykke med Opkrift: „*Dis ist von meiner mervart, die ich über das wester mer tel.*"¹⁾ Svad dets Indhold giver os Anledning til at beklage, er snarere, at Forfatteren ikke har været udførligere i sin Beretning, eller optaget mere i denne²⁾; end at den har enkelte Spor af sin Tid og dens ringere Kundskab og Erfaring. Overhovedet bærer den dog ligesaa vel Præg af Sandhed og naiv Naturlighed, som af Forstandighed og Klogskab; Egenheder, der overhovedet heller ikke ere fremmede for denne mærkelige Krigsmands mangfoldige Rimmværker, som høre til de tydske Mesterfangeres Overgangsperiode. Da man hidtil enten har været reent uvidende om ham selv og hans Arbejder, eller ikke skienket dem tilbørlig Opmærksomhed — vel endog (som hos Gervinus, Gesch. der d. poet. Nationallitt. II. 212) behandlet ham med utilbørlig Ringagt: er det en Vinding baade for Historien og Litteraturen, at man omsider har faaet et fuldstændigt Arbejde af M. Beheim bragt for Lyset: hans Rimmkronike om Wienernes, af Hertug Albrecht ledede Oprør mod Keiser Frederik III. i A. 1462, og deres Beleiring af den keiserlige Borg, m. m. (*Michal Beheims Buch von den Wienern, 1462—1465; zum ersten Mahle nach der Heidelb. u. Wiener Handschriften herausgeg. von Th. G. von Karajan. Wien 1843. XC. 477 S. 8vo.*) I denne med største Omhyggelighed besørgede Udgave finder man tillige den første fuldstændigere og nøiagtige Underretning om Forfatteren, hans Levnetsomstændigheder og de hidtil bekiendte Haandskrifter af hans Værker³⁾. — Os maa

¹⁾ I det Heidelbergste Haandskrift (a) af M. Beheims Arbejder: Cod. Nr. 312. Fol. 225 o. flg. Inf. Wilken Gesch. der Heidelberger Büchersammlungen. Heidelb. 1817. S. 399. o. flg. „Das Buch von den Wienern," herausg. von Karajan. 1843. S. LXXI—LXXIII.

²⁾ Det vilde dog være ønskeligt, at en dansk Reifende engang undersøgte Haandskriftet selv i det Heidelbergste Bibliothek.

³⁾ I v. der Hagens og B. J. Docen's „Sammlung für altdeutsche Literatur u. Kunst." 1812. S. 37, og i (Formayr's) „Archiv f.

han interessere som den tidligste Reiserende i en nyere Tid, der har meddeelt noget om Danmark og Norge; og deriblandt i det mindste et Par Smaatræk til Christian den Førstes saa lidet kjendte Personlighed. Naar Behems Fortælling bestyrker andre Vidnesbyrd om denne Konges almindelig erkjendte Mildhed, Venlighed og Godmodighed: saa kan det bemærkes, at han ikke med noget Ord omtaler den ganske ualmindelige Legemshøide, der tillægges Christian I. og hverom man dog kunde tænke sig, at den maatte have været paafaldende for Kongens Gæst. — Af Behems øvrige meget bevægede og eventyrlige, imellem Krigstummel og Rimesyssel deelte Levnet, hvis Omstændigheder dog kun sparsomt kunne sammenledes af hans Skrifter, kunne vi her noies med, efter Hr. v. Karajan's Opgivelse, at meddele: at med Aaret 1474, da han i sit 58de Aar levede ved Pfalzgreve Frederiks Hof og i hans Tjeneste, forsvinder han, saa vidt hidtil kendes, af Historien. Hans Charakteristik, saaledes som den af Martin Behems egne Skrifter, og Hovedpunkterne i hans Levnet, lader sig sammenfatte, har hans fortiente Udgiiver (p. LXXI) meddeelt i disse Ord: „Vi see i ham en Mand, som, fremgaaet af ringe Stand, ved sine Landsgavres Magt vidste at trænge frem til de høieste og fornemste Kredse; men i disse for sin Nabenhed lønnedes med de Stores Had, i hvor trofast han endog, ikke sjelden med Livsfare, altid søgte at opfylde sine Pligter; indtil han endelig, vigende for Livets Erfaringer, og ved Enden af sine Dage tied af den evige Kamp, gik over til at gjøre gode Minder til slet Spil, og med bitter og skadesro Ironie at rose, hvad han tilforn lastede med trodsig, udfordrende Dristighed; og saaledes kun digtede for at leve.“

Geographie, Geschichte u. Staatskunde,“ S. 609, var Dymærkksomheden dog tidligere henledet paa M. Behaim. Endelig gav ogsaa Hormayr i sin „Taschenbuch für Vaterland. Geschichte,“ Aarg. 1825, et Udteq af „Das Buch von den Wienern;“ men kun 1656 Numlinier af de 13,105, som Digtet indeholder.